

Момчило Д. Пејовић, МОНОГРАФИЈА ЦЕТИЊСКЕ
ГИМНАЗИЈЕ 1880 – 1920, Обод, Цетиње, 2007.

Коначно је Цетињска гимназија, најстарија школа тога типа у Црној Гори, добила књигу о себи након 127 година постојања јер је недавно угледала свјетлост дана изузетно озбиљна студија др Момчила Д. Пејовића – „*Монографија Цетињске гимназије 1880 – 1920*“. Цетињска гимназија је својевремено била главни носилац образовања у Црној Гори. Наиме, основана је у јесен 1880. године одлуком књаза Николе. Та прва нижа гимназија настала је из тадашњих државних потреба за писменим и школованим људима након међународног признања 1878. године, као и потреба за све сложенијом и бројнијом државном администрацијом. Ријетко је која образовна установа у некој држави имала тако важну улогу и значај у развоју друштвеног, културног и политичког живота не само на тадашњем Цетињу него и у цијелој Црној Гори. Њеним оснивањем пружена је могућност да се средњошколско образовање, у првом периоду ниже а касније и више, стиче и у самој Црној Гори а не само у тадашњем иностранству. Школске 1902/1903. нижа Цетињска гимназија је прерасла у вишу. До тада је она, углавном, била припрема за Богословско-учитељску школу, а од тада је пружала могућност за за-

пошљавање у државној администрацији, али и за наставак даљег школовања.

Цетињска гимназија није била обична средњошколска установа, већ је по кадровима који су у њој држали наставу, по наставним плановима и програмима, ученицима – била сигурно на много вишем нивоу, што је између осталог представљало солидну основу за оснивање будућег факултета и универзитета. Др Момчило Д. Пејовић је сачинио капитално дјело обрадивши период од 1880. до 1920. године. У току четири деценије рада кроз Цетињску гимназију прошло је укупно 2502 ученика, као и на десетине стручних професора и педагошких радника који су током свога рада сваки појединачно и несребично образовали и васпитавали црногорску омладину, предајући јој знање које јој је било неопходно за живот и наставак даљег школовања на вишим и високим школама у иностранству. У наведеном периоду од четири деценије промијенило се девет управитеља-директора који су руководили Гимназијом, а у наставном процесу учествовало је укупно 128 професора и стручних сарадника, што представља импозантну цифру, која говори о великом интересовању „извањаци“ који су жељели да

ступе у тадашњу црногорску државну службу.

Књига коју је сачинио др Момчило Д. Пејовић представља вишеструки подвиг и несвакидашње научно-истраживачко и издавачко прегнуће на овим просторима а и шире. Он је био свјестан да се прхвата великог и тешког подухвата, јер написати више и боље од својих претходника је ипак, поред тога што је инспиративно и захтјевно, доста и обавезујуће. Аутор је са огромном упорношћу и залагањем, уз напоран аналитичко-синтетички истраживачки рад, остварио циљ – јавности представио капитално дјело високог научног и методолошког нивоа. Кроз ово дјело, које је без обзира на свој замашни обим, функционално и прегледно, али и занимљиво, огледа се озбиљан и зрео научно-истраживачки приступ и жеља самог аутора да укаже на све друштвено-економске и културно-просвјетне чиниоце оснивања Цетињске гимназије у епохи стварања и ширења тадашње Црне Горе као међународног субјекта. Довољно је само погледати изворе и грађу које је аутор користио, објављене и необјављене, домаће и стране, архиве и библиотеке које је обишао током истраживања и закључити колики су огроман труд, средства и вријеме утрошени током дводеценијског настајања монографије, врло промишљене, обимне и сложене композиције.

Поред предговора, ово дјело има увод о друштвено-политичком, економском и просвјетно-културном развоју тадашње Црне Горе у другој половини XIX и на почетку XX вијека, са веома исцрпним статистичким подацима о бројном стању школа, ученика, учитеља и финансирању црногорског школства у том периоду. У

првом, централном дијелу књиге врло исцрпно су обрађени историјат и рад Цетињске гимназије од оснивања 1880. до 1902. године, уз драгоцене статистичке податке и нормативна акта у области тадашње црногорске просвјете и школства. Оно што посебно привлачи пажњу јесте чињеница да је свака школска година обрађена посебно и документовано, а исти методолошки поступак је примјењен и у наредном истраживачком периоду од 1902. до 1913. односно 1916. године. У посебном дијелу аутор је навео директоре, професоре и ђаке у периоду од 1880. до 1920. године, са комплетним списковима ученика и кратким биографским подацима за већину њих, као и фотографијама значајног броја ученика колико је то у процесу истраживања било могуће прибавити.

Други дио монографије *Цетињска гимназија 1880. – 1920.* садржи бројне прилоге: документа, дописе, акта, свједочанства, факсимиле, завршно слово аутора, изворе и литературу, списак илустрација и табеле, као и резимеа, како на нашем тако и на француском и енглеском језику. На крају аутор је дао регистре – именски и географски који књизи дају додатни квалитет и више су него корисна помоћ у њеном лакшем коришћењу, нарочито ако се има у виду њен обим. Дакле, на формату А4, на 1104 странице, штампане ради економичности ситним фонтом, дати су бројни законски акти, расписи, упутства, записници са професорских зборована – сједница, на којима се говори о раду и животу Цетињске гимназије као значајној средњошколској образовно-васпитној установи. Поред већ набројане бројне и богате документације, ту су и прилози са копијама докумената, око 130

фотографија на којима су углавном портрети професора и ученика Цетињске гимназије, цртежи и илустрације, као и око 350 факсимила ученика и професора.

Са обзиром на обим и богатство чињеница, до којих се дошло муко-трпним, значајним и озбиљним истраживачким радом, ова импонзантна монографија представља и истиче значај Цетињске гимназије у црногорској историји. Слиједећи мисао да је сваки човјек, а нарочито озбиљан научник и интелектуалац највише дужан своме завичају, мишљења сам

да се др Момчило Д. Пејовић и као ученик и као професор на прави начин одужио Цетињској гимназији, (у којој је био и ђак и професор) и у свом дјелу је представио у пуном свијетлу, показујући јавности њен неоспоран и огроман значај за културну и образовну мисију у Црној Гори. На крају треба истаћи да је ова изузетно обимна и научно утемељена монографија написана по највишим стандардима историографије и представља велики допринос не само историји Црне Горе већ и њеној просвјети, образовању, култури уопште.

Мр Раденко Шћекић